

ESKİ TÜRK EDEBİYATI TARİHİ-3

XVI. YÜZYILDA TÜRK EDEBİYATI

Bu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Avrupa, Asya ve Afrika'da en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Daha doğuda Safevîler ve onun da doğusunda Timurlu hanedanından Bâbürler Asya'nın kalanına hükmetmektedir. İmparatorluğun bu yüzyıldaki padişahları -ki hepsi şâirdir- II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Muhteşem Süleyman, II. Selim, III. Mehmet ve III. Murat'tır.

XVI. Yüzyılda divan şiirinin genel durumu şöyledir:

- Edebiyat zengin ve görkemli bir dönemi yaşamıştır.
- Osmanlı İmparatorluğu sanatsal faaliyetler açısından cazibe merkezi haline gelmiştir. Çünkü hâmilik üst düzeyli etkin biçimde devam etmektedir.
- İstanbul dışında Edirne, Bursa, Kütahya, Amasya, Manisa, Trabzon gibi merkezlerde de edebiyat canlıdır.
- Dönemin şâirleri kendi sanat anlayışlarını ortaya koymuşlar ve sonraki dönemlere uzanacak yollar açmışlardır. Fuzûlî, Bâkî gibi.
- Bu dönemde aruz kusurları ortadan kalkmış ve klasikleşmiş bir şiir anlayışı ortaya konabilmiştir.
- Bu dönemde elde edilen zaferlerle ilgili fetihnameler ve tarihler yazılmış ve bu türlere olan ilgi artmıştır.
- Şiir yanında nesir de ilerlemiştir.

TÜRKİ-İ BASİT

Türkçenin Arapça ve Farsça kelimeler, tamlamaların yaygın kullanılması sonucunda ağırlaşmasına bir tepki olarak ortaya çıkan ve sade Türkçeyle şiir yazma anlamında kullanılan "Türkî-i basit" akımı aslında XV. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Akımın öncüsü "Aydınlı Visâlî"dir. Visâlî cehaletinden değil bilinçli bir tercihle Türkî-i basit yoluna girmiştir. Bu durum onun dönemin şiirlerini edebî sanatlar açısından eleştirmesinden anlaşılmaktadır.

Türkî-i basit XVI. yüzyılda ve sonrasında da devam etmiştir. Bazı şâirler doğrudan bu anlayışa sahipken bazıları da hem klasik tarzda şiirler yazmış hem de Türkî-i basit tarzda şiirler yazmıştır. XVI. yüzyılda Tatalı Mahremî, Edirneli Nazmî, XVII. yüzyılda Mevlevî bir şâir olan Âdem Dede bu akıma mensuptur. Öte yandan Nedim, Şeyh Galib gibi şâirler hem klasik tarzda hem de bu tarzda eser veren sanatçılardır.

XVI. YÜZYILDA ŞÂİRLER

SELİMÎ (Yavuz Sultan Selim)

XVI. yüzyılın önemli sultanlarından. Özellikle Türk dünyasına yönelik seferlerde başarılı olmuştur. Saltanatı kısa sürmüştür. Trabzon sancakbeyi iken etrafında önemli sanatçılar yer almıştır. Tebriz ve Kahire'den sanatçıların İstanbul'a gelmesini sağlamıştır.

Yavuz'un sultanlığı döneminde Tacizade Cafer Çelebi, Müeyyedzâde Abdurrahman, Zembilli Ali efendi, Kemalpaşazade gibi ilim ve kültür dünyasından önemli isimleri himaye etmiştir.

Selîmî şiirlerini Farsça yazmıştır. Az sayıda da Türkçe şiirleri vardır. Selîmî'nin "Neyi ki, şîve mi ki, cevr mi ki, naz mı ki" nakaratlı murabbasının etkileri XX. yüzyıl şâirlerinden Ahmet Muhip Dranas'ın "Bahar Gökleri", Melih Cevdet Anday'ın "Tohum" şiirlerinde bile görülür.

Devrinde rekabet içinde olduğu Türk hükümdarları (Şah İsmail, Kansu Gavri) şiirlerini Türkçe yazmışlar ama Selîmî şiirlerini Farsça yazmıştır. Farsça dîvânı vardır.

Sanma şâhım herkesi sen sadıkâne yâr olur
Herkesi sen dost mu sandın belki ol ağ yâr olur.
Sadıkâne belki ol âlemde bir dil dâr olur
Yâr olur ağyâr olur dildâr olur serdar olur...

Bu satranç oldukça popüler hale gelmiştir ama Yavuz'a ait olduğu konusunda itirazlar vardır.

MUHİBBÎ (Kânûnî Sultan Süleyman)

Batılıların “Muhteşem Süleyman” diye adlandırdığı Kânûnî döneminde Osmanlı İmparatorluğu kurumsallaşma, siyasi ve kültürel unsurlar açısından zirve dönemini yaşamıştır. Süleymaniye medreseleri dönemin en önemli eğitim kurumları olmuştur.

Döneminde hâmilik artmış ve şairler kollanmıştır. Bu durum Osmanlı şiirinin de yükselişinde önem arz eder. Muhibbî, Türk edebiyatında Edirneli Nazmî ve Zâtî'nin ardından en çok gazel yazan 3. şairdir. Gazellerinin önemli bir kısmı nazîre niteliklidir. Dîvânı olan Padişahın şehzadelerindenden Mustafa, Cihangir ve Bayezid de şairdir.

SELİMÎ (II. Selim)

Osmanlı İmparatorluğunun son büyük başarısı kabul edilen Kıbrıs'ın fethi II. Selim döneminde gerçekleşmiştir. Dedesi gibi “Selimî” mahlasını kullanan şair padişahın bazı etkili şiirleri olmuştur.

Biz bülbül-i muhrik-dem-i güzâr-ı firâkız

Âteş kesilir geçse sabâ gülşenimizden

MURÂDÎ (III. Murad)

Çok iyi hocalar elinde yetişmiş ve meddah hikayelerine ve gösteri sanatlarına düşkün bir padişah olduğu biliniyor. Muhibbî'den sonra en çok gazel yazan 2. padişaktır. Şehzade Mehmet için yaptırdığı sünnet düğünü dillere destan olmuştur. Bu düğün Gelibolulu Mustafa Ali'nin surnâmesinde uzunca anlatılır.

Muradînin hacimli bir dîvânı vardır.

TATAVLALI MAHREMÎ

Mahallîleşme akımının öncülerinden olan Mahremî, Türkî-i basit üzre şiirler yazmıştır. Şiirlerinde atasözlerine deyimlere bolca yer veren şairin bu tarzdaki şiirleri “Basitnâme” adlı eserde bir araya getirilmiştir. Bu eser bulunamamıştır.

Basitnâme'nin Mahremî'nin divanı olduğu bilinmektedir. Bu isim tezkire yazarları tarafından verilmiş olabilir.

Basitnâme dışında “Şehnâme” adlı mesnevîsinde II. Bayezid, Yavuz ve Kanûnî dönemini anlatmıştır.

Bunların dışında Süleymannâme, Fetihnâme-i Ungürüs, Şütürnâme adlı eserleri de vardır.

EDİRNELİ NAZMÎ

XVI. yüzyılda Türkî-i basit hareketinin en önemli şairidir. Kul taifesindedir. Türkçe divanların en büyüğü Edirneli Nazmî'ye aittir. Türk edebiyatının en çok gazel yazan şairidir. Buna karşın hem tezkire yazarları hem de edebiyat tarihçileri tarafından birinci sınıf bir şair olarak değerlendirilmemiştir. Çok yazmaktan kaynaklanan zayıflık ve şiirindeki hayal dünyasının orijinallikten uzak oluşu Nazmî hakkındaki bu değerlendirmelerde etkili olmuştur.

Edirneli Nazmî hakkında Fuat Köprülü, Hasibe Mazıoğlu, Nihal Atsız, Mehmet Fatih Köksal araştırmalar yapmıştır.

45 bin beyitten fazla büyüklüğe sahip olan dîvânının dışında Attar'dan tercüme “Pendnâme”si vardır. Bunun dışında önemli bir başka eseri ise “Mecma'un Nezâir” adlı nazîre mecuasıdır. Bu mecmuanın farklı nüshalarında yapılan karşılaştırmalara göre 360 şairin 5500 şiirine yer verilmiştir.

ZÂTÎ

Balikesirli biz çizmeci olan Zâtî yüzyılın en önemli şairlerindedir. Remil merakı yüzünden İstanbul'a gitmiştir. Bayezid camii yakınında dükkanı vardır ve burada remilcilik yapmıştır. Salyâne (yıllık ücret/bahşış) ve tevliyet (vakıf görevlisi) sahibidir. Bunları II. Bayezid zamanında kazanmıştır.

Zâtî'nin dükkanı aynı zamanda şiir ve sanat sohbetlerinin de önemli noktalarından biri olmuştur. Zâtî başta Bâkî olmak üzere pek çok şaire kılavuzluk yapmıştır.

Çok kolay şiir yazan Zâtî aynı zamanda Türk edebiyatının Edirneli Nazmî'de sonra en çok şiir yazan ikinci şairidir. Zâtî'nin çok sayıdaki gazelinde Necâtî'nin öncülüğünü yaptığı yerleşme eğiliminin izleri görülür.

Dîvânı oldukça hacimli olan Zâtî'nin bunun dışında "Edirne Şehrengiz"i vardır. Bu eser XV. yüzyılın sonu XVI. yüzyılın başında yaşamış olan Mesîhî'nin Edirne Şehrengizi'yle hemen hemen aynı dönemde yazılmış bir eserdir. Eser, şehrengiz türünün öncü eseridir. "Şem ü Pervâne" isimli mesnevîsi vardır. Şairler ve devlet adamlarının şakalaşmalarını konu alan bir başka eser ise "Letâif"tir.

BÂKÎ

İstanbul'da fakir bir ailenin çocuğu olarak doğmuş ama çok iyi eğitim fırsatları bulmuş olan Bâkî, müderrislik, kadılık, kazaskerlik gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Asıl hedefi olan şeyhülislamlık makamına ise ulaşamamıştır.

Gençken yazdığı şiirlerini Zâtî'ye göstermiş ve ondan tavsiyeler almıştır. Kânûnî, II. Selim. III. Murad ve III. Mehmet dönemini yaşayan Bâkî daha 19 yaşındayken (Kânûnî döneminde) Sultanu'ş Şuârâ unvanını almıştır. Şiirlerinde İstanbul Türkçesini kullanmıştır. Tasavvufî konulara eserlerinde yer vermemiştir. Onun şiirlerinde aşk, tabiat, zevk, ihtişam öne çıkar. Bâkî, dünyanın geçiciliğinden hareketle hayatın kıymetini bilmekten yanadır. Başka bir ifade ile hayattan zevk almak, hayatın güzelliklerini yaşamak gerekir. Bu yönüyle **rindâne gazel** tarzının en önde gelen şâiri olmuştur. Bu hayat algısına uygun olarak Bâkî tam bir gazel şâiri olarak karşımıza çıkar. Mesnevî yazmamıştır.

Bâkî, şiiri "**söz ipliğine inciler dizmek**" olarak tanımlar. Bu bağlamda edebî sanatlara ve söz oyunlarına çok önem verir. Bâkî'nin şiirlerinde **tevriyeler, cinaslar, kinâyeler** boy gösterir. Zekice kullandığı edebî sanatlar okuyucuda şaşırma ve hayranlık duygusu uyandırır. Sözlerindeki **ikincil anlamları yakalamak** dikkat gerektirir. Bâkî'nin şiirinde büyük ve coşkulu duygusallık yoktur; onun yerine **biçim kusursuzluğu** çok önemli kabul edilir. Şiirin ses kuvvetine inanan Bâkî "**hoş sedâ**" bırakma gayretindedir. Aruzu başarıyla kullanan şâir vezin-konu uyumunu sağlamak bakımından da başarılıdır.

Klasik söyleyişin Osmanlı sahasındaki en büyük ustası olan Bâkî'nin en önemli eseri dîvanıdır. Dîvanda dini içerikli şiir yoktur. 27 kasîde, 9 musammat ve 548 gazelden oluşan divanda terkîb-i bend şeklinde yazılmış olan Kânûnî mersiyesi de yer almaktadır. Dîvan dışında Sokullu Mehmet Paşa'nın isteği üzerine Arapçadan Türkçeye tercüme ettiği Fezâil-i Cihad, Fezâil-i Mekke ve bir siyer kitabı da mevcuttur.

FUZÛLÎ

Asıl adı Mehmet olan şâir Bağdat civarında doğmuş ve hayatını bu bölgede sürdürmüştür. İyi eğitim görmüş olan şâir, Kerbelâ'daki Hz. Ali türbesinde türbedarlık da yapmıştır.

İçten söyleyiş ile dikkat çeken Fuzûlî Türkçeyi etkileyici biçimde kullanır. **Azerî, Osmanlı ve Çağatay Türkçesi**yle şiirler yazmıştır. Ayrıca **elsine-i selâse** ile şiir yazmıştır. **Sehl-i mümtenî** söyleyiş onun şiirinin dikkat çekici yanlarından. Müzikalite, cinaslar, ses ve söz tekrarları onun şiirlerinde başarılı örnekleriyle bulunur. Aruzu gayet başarılı biçimde kullanmıştır.

Fuzûlî, dünyayı gelip geçici gördüğü için önemsiz sayar. Hayat aşk ve acı doludur. Bu yönüyle Bâkî'den ayrılan şâir âşıkâne gazel tarzının öncü ismi olmuştur. Bu geçici hayat içinde öne çıkanlar aşk, ıstırap ve ölümdür. "**Aşk imiş her ne var âlemde/İlm bir kıyl ü kâl imiş ancak**" beytiyle aşkı her şeyin özü olarak tanımlamıştır. Hayatın, varlığın sebebi aşktır ona göre. Fuzûlî, aşk acısını en ileri düzeyde yaşar ama bundan şikayetçi değildir. Çünkü ona göre aşk acısını bu kadar derinden yaşamak aslında bir olgunlaşma sürecidir ve mutluluk vericidir. "**Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcımdan tabîb/Kılma dermân kim helâkim zehri dermandadır**" beyti bu düşüncenin açık ifadesidir. Fuzûlî'nin şiirlerinde yalnızlık, kimsesizlik de öne çıkar. "**Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge/ Ne açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı**"

Fuzûlî, mutasavvıf bir şâir değildir; ancak eserlerinde tasavvufun hem terminolojisi hem de anlayış-kavrayış dünyası yer bulur. İlâhî aşkı anlatmanın başka bir yolunun olmadığı da açıktır. Zaten Fuzûlî'de de beşerî aşktan ilâhî aşka yönelik meselesi hep tasavvufî bakış açısıyla ele alınmıştır.

Fuzûlî, şiir hakkındaki görüşlerini divanlarının dîbâçelerinde şöyle açıklamıştır: "**Şiir, temeli tanrı sanatında bulunan bir marifettir.**" Bu cümleden şiire büyük değer yüklediği anlaşılabilir. Şâir bir başka sözünde de "**İlimsiz şiir temelsiz duvar gibidir.**" diyerek şiirin bilgiyle ilgisini ortaya koymuştur.

ESERLERİ

Divanlar: Türkçe dîvan, Farsça dîvan ve Arapça divançe. Bu Arapça divançe Farsça divanın son kısmına eklenmiştir.

Leylâ vü Mecnûn mesnevisini şair, Osmanlı Bağdat valisi Veys Bey'e takdim etmiştir.

Heft Câm Farsça mesnevidir ve yedi kadeh ile müzik aletleri arasındaki sohbeti anlatır.

Beng ü Bâde 540 beyitten oluşan ve Şah İsmail'e ithaf edilmiş olan bu mesnevîde beng (afyon) ile bâde (şarap) karşılaştırması yapılır. Afyon II. Bayezid'i, şarap ise Şah İsmail'i temsil eder.

Rind ü Zâhid Farsça mensur eserdir. Eserde rind ile zâhid, baba ile oğul, bâtin ile zâhir münazarası vardır.

Sıhhât ü Maraz (Hüsn ü Aşk / Ruh u Aşk) Tasavvuf konulu nesir türünde Farsça eser.

Hadikatü's Süedâ Kerbelâ olayının nesir türünde anlatısıdır.

Enisü'l Kalb Farsça kaside (İran şairi Hâkânî'nin şiirine nazîre)

Sohbet'ül Esmâr 200 beyitlik bir mesnevîdir. Bu eserin Füzûlî'ye ait olduğu konusunda itirazlar vardır. Fuat Köprülü Füzûlî'nin olmadığını belirtir.

Şikâyetnâme Kısa fakat çok ilgi görmüş nesir türünde bir mektuptur. Bağdat'ın fethiyle kendisine bağlanan 9 akçalık maaşının verilmeyişi ve dönemin bürokrasisindeki rüşvet ve kanun dışı davranışı anlatan eser çok beğenilir. Mektup, Nişancı Celalzâde'ye hitaben yazılmıştır.

HAYÂLÎ

Asıl adı Mehmet olmasına rağmen "Bekâr Memi" diye anılan Balkan kökenli bir şairdir. Zâtî'nin çağdaşıdır. Hâmîsi İbrahim Paşa'nın öldürülmesi üzerine itibar kaybetmiştir. Hayalî, Bağdat seferine katılmış ve orada Füzûlî ile tanışmıştır.

Hayâlî'nin şiirlerinde yerlilik arzusu, rindâne duruş, samimilik ve tasavvufî heyecan dikkat çeker. Gazelleriyle öne çıkan bir şâirdir. Dîvânı vardır.

NEV'Î

Asıl adı Yahya olan şair Edirnelidir. Müderrislik, Bağdat kadılığı ve şehzâde hocalığı gibi görevlerde bulunmuştur. Şehzâde Mehmet'in sünnet düğünü için yazdığı "Sûriyye" ile meşhur olmuştur. Hocalığını yaptığı şehzâdelerden öldürülenler için mersiye yazmıştır. Gazelleriyle öne çıkan Nev'î aynı zamanda berceste mısralarıyla dikkat çeker. Nev'î'nin dîvânı, "Hasb-i Hâl" adlı tasavvufî mesnevisi, bilimlere tasnif ettiği "Netâyicü'l Fünûn" adlı eseri dışında Nevâ-yı Uşşak" adlı seçili süslü nesir türünde eseri de vardır. Biyografi yazarı olan oğlu Atâyî, babasının otuzdan fazla eseri olduğunu belirtmiştir.

EMRÎ

Asıl adı Emrullah olan şair Edirnelidir. Tevliyet sahibidir ancak devlet büyüklerine kasideler yazmadığı için ve aynı zamanda uyuşturucuya mübtelâ olduğu için itibar kaybına uğramış ve azledilmiştir. Muammâda ve tarih düşürmede usta bir şairdir. Dîvânı vardır.

TAŞLICALI YAHYÂ

Bir Arnavut asilzâdesi iken devşirilmiş ve İstanbul'a getirilmiştir. Yeniçeri olarak eğitim almış ve yazdığı şiirlerle Kânûnî'nin dikkatini çekmiştir. Şehzâde Mustafa'nın katlinden sonra yazdığı mersiye ile Kânûnî'nin ve Rüstem Paşa'nın tepkisini çekmiştir. Taşlıcalı, Bağdat seferine katılmış ve orada Füzûlî ile görüşmüştür. Hem yeniçeri hem de şair olmasından hareketle "**sahibü's seyf ü kalem**" diye anılmıştır.

Sonradan öğrenmesine rağmen Türkçesi çok başarılı kullanan bir şâirdir. Gazelleri ve kasideleri ile öne çıkmıştır. Ama Taşlıcalının edebiyatımızdaki asıl önemli yeri mesnevîleri sayesinde. Hamse sahibi olan Taşlıcalı Yahya tüm mesnevîlerinde Kânûnî'den övgüyle bahseder.

Dîvânı dışında hamsesi olan Taşlıcalı Yahyâ'nın mesnevîleri şunlardır: "**Gencîne-i Râz, Kitâb-ı Usûl, Gülşen-i Envâr, Yusuf u Züleyhâ ve Şâh u Gedâ.**" Bu eserlerden ilk üçü dîmî ahlaki niteliklidir. Yusuf u Züleyha, kendi türünde yazılmış en başarılı mesnevîlerden biridir. Şair mısra gitmiş ve mekânı görmüştür. Belki bunun da etkisiyle olukça başarılı bir anlatıma ulaşmıştır. Şâh u Gedâ ise konusu İstanbul'da geçen bir aşk mesnevîsidir ve telif bir eserdir.

BAĞDATLI RÛHÎ

Rûhî, sipahidir ve biraz da gezgin bir ruha sahiptir. Bağdatlı olmasına rağmen değişik yerlerde yaşamış ve Necef, Kerbelâ, Erzurum'da bulunmuş ve sonunda Şam'da vefat etmiştir.

Rindane şiirler de yazan Rûhî, Fuzûlî etkisindedir. Onun şiirlerine nazireler yazmıştır. Etkilendiği bir başka şair ise Nesîmî'dir. Rûhî, sosyal olaylara, aksaklıklara dikkat eden ve bunu eserlerine yansıtan bir şairdir.

Dîvânında 1115 gazeli bulunan Rûhî, eserlerinde biçimden çok içeriğe önem verir. Bu anlayışı onun şiirlerinde zaman zaman biçimsel aksaklıklar oluşmasına yol açmıştır. Dili bakımından sade kabul edilebilecek Rûhî, süslü söyleyişe, söz sanatlarına fazla önem vermez. Bağdatlı Rûhî'nin en meşhur şiiri terkîb-i benddir. Bu eserinde sosyal eleştiri öne çıkmıştır. Eser çok ilgi görmüş ve esere birçok nazîre yazılmıştır. Bu nazîrelerden en meşhur olanı XIX. yüzyıl şairi Ziya Paşa'nın terkib-i bendidir.

LAMÎ'Î ÇELEBÎ

Asıl adı Mahmut olan şair Bursalıdır. Nakşibendi tarikatine mensuptur. Bu nedenle Nakşîler arasında önemli bir itibara sahip olan Molla Câmî'den tercüme yapmıştır. Döneminde oldukça itibarlı bir kişidir. Yavuz döneminde "Hüsni ü Dil" adlı eserinin beğenilmesi sayesinde 30 akça aylık bağlanmıştı.

Çok üretken olan Lâmi'î Çelebi hakkında tezkire yazarları farklı görüşler ortaya koymuştur. Mesela Âşık Çelebi onu tanıtırken "**Şi'r ü inşâyı şîr ü şeker gibi cem etti.**" diyerek hem şairliğini hem nâsirliğini övmüştür. Buna karşın Gelibolulu Mustafa Âlî, şairi tanıtırken nesrini övmüş ama şiirini "**henüz olgunlaşmamış ham meyve**" şeklinde değerlendirmiştir.

Müretteb dîvan sahibi olan şâirin iki hamse oluşturacak kadar mesnevîsi vardır. Mesnevîlerinde farklı bir yol izlemiş ve alışılmış aşk mesnevîlerinin dışında konulara da yönelmiştir.

Eserlerinden bazıları şunlardır: Müretteb dîvan ki bu eserin sonunda Lâmi'î Çelebi'nin ünlü Bursa Şehrengizi vardır. Mesnevîleri ise "Vâmîk u Azrâ, Salamân u Absal, Heft Peyker, Gûy u Çevgân, Vis ü Ramin.." Bunların dışında "Nefâhatü'l Üns, Şerefü'l İnsan, İbretnüm3a, Letâifnâme, Münşeat..."

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ

Şair, tarihçi, tezkire yazarı ve devlet adamı kimliğine sahiptir. Önceleri "Çeşmî" mahlasını kullanmış sonra ise "Âlî" mahlasını kullanmaya başlamıştır.

Âlî'nin dört tane dîvanı vardır. Divanlarında bahr-i tavil örnekleri vardır. Çok gazel yazan şairler arasındadır. Ayrıca hamse sahibidir. Hamsesinde "Mihr ü Mah, Riyâzü's Sâlikîn, Tuhtetü'l Uşşâk, Câmîu'l Buhur, Mihr ü Vefa" adlı mesnevîler vardır. Bunların dışında "Nasîhatü's Selatin" adlı siyasetnamesi ve Kühnü'l Ahbâr isimli genel tarih kitabı vardır. Kühnü'l ahbar'ın son cildi tezkiredir.

Âlî "Gül-i Sad-berg" adıyla yüz adet matla beytini ve "Sadef-i Sad-güher" adıyla da seçme şiirlerini ayrıca kitaplaştırmıştır.

KARA FAZLÎ

Zâtî'nin talebesi olan Kara Fazlî asrın önemli mesnevî şairlerindedir. Dîvanı olduğu bazı tezkireciler tarafından belirtilmiş olmasına rağmen eser bulunamamıştır. En önemli mesnevîsi "Gül ü Bülbül"dir. Diğer mesnevîleri ise "Lehçetü'l Esrâr" ve "Hümâ ve Hümâyun"dur. Ayrıca "Nahlistan" adlı nesir-nazım karışık bir eseri daha vardır.

FİGÂNÎ

Kuvvetli bir şair olan Figânî kaside ve gazelleriyle tanınmıştır. Düzensiz bir hayata sahip olduğundan tutunamamıştır. Sadrazam İbrahim Paşa'nın emriyle İstanbul'da idam edilmiştir. İdam sebebi olarak Figânî'nin Farsça yazdığı beyit kayıtlara geçmiştir.

"Dü İbrâhim âmed bedâr-ı cihân / Yekî büt-şiken şüd yekî büt-nişân"
Figânî'nin divançesi vardır.

CELİLÎ

Dîvânı ve hamsesi vardır. Hamsesindeki eserler "Hüsrev ü Şîrîn, Leylâ vü Mecnûn, Gül-i Sad-berg-i Bî-hâr, Hecrnâme, Meheknâme"dir

MUÎDÎ

3 Cilt dîvânı ve hamsesi olan bir şairdir. Hamsesindeki eserler “Şem ü Pervâne, Gül ü Nevrûz, Vamık u Azrâ, Miftahü'l Teşbih, Leylâ vü Mecnûn..”dur.

HUBBÎ HATUN

Asıl adı Ayşe olan Hubbî Hatun Amasyalıdır. Kanûnî döneminin kadın şairidir. Kânûnî'nin süt kardeşinin eşi olan Hubbî Hatun sarayda yer edinmiştir. Kânûnî sonrasında da saraydaki yerini koruyabilmiştir. Gazelleri ve kasideleri vardır. “Hurşid ü Cemşid” adlı mesnevisi olduğu kayıtlara geçmiş ancak eser bulunamamıştır.

AHMED-İ RIDVAN

Eserlerini II. Bayezid adına tertib eden Ahmed-i Rıdvan divan ve hamse sahibi şairlerdendir. Hamsesinde yer alan eserler “İskendernâme, Leylâ vü Mecnûn, Hüsrev ü Şîrîn, Mahzenü'l Esrar, Rıdvâniyye”dir.

İBRÂHİM GÜLŞENÎ

Diyarbakır doğumlu İbrahim Gülşenî, Akkoyunlu sahasında yaşamıştır. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan tarafından korunup kollanmıştır. Uzun Hasan'ın çok güvendiği bir kişilik olmuştur. Uzun Hasan'ın ölümünden sonra hanedan içindeki taht çekişmeleri sırasında Tebriz'e yerleşmiştir. Sonrasında Şah İsmail Tebriz'i fethedince Mısır'a gitmiş ve orada Kansu Gavri'den de hürmet görmüştür. Yavuz Sultan Selim Mısır'ı fethettiğinde İbrahim Gülşenî'ye hürmet etmiştir. Kânûnî döneminde bir ara iftiraya uğramış ve Padişah tarafından İstanbul'a çağırılmış ve sorgulanmıştır. Sonrasında Kânûnî de hürmet etmiştir.

İbrahim Gülşenî kendi, soyunu Oğuz Kağan'a dayandırır. Gülşenî tarikatının kurucusudur. Bir mutasavvif şairdir. Şiirlerinde “Heybetî, Gülşenî ve Halîlî” mahlaslarını kullanmıştır. Birçok “tapug” yazmıştır. Mevlânâ'nın mesnevîsine nazîre olarak 40 bin beyitlik Farsça “Mânevî” adlı mesneviyi yazmıştır. Bu eser dışında “Pendnâme, Râznâme, Kıdemnâme, Çobannâme” adlı mesnevileri vardır. Ayrıca Türkçe divan ve Farsça dîvan yazmıştır.

HATAYÎ (Şah İsmâil)

İsmail, Akkoyunlu hanedanına mensuptur. Babası Şeyh Haydar, annesi Âlemşah Halime Begüm Sultan'dır. Uzun taht kavgaları sonunda Tebriz'i alarak Akkoyunlu tahtına oturmuş ve Safevî Devletinin kurucusu olmuştur. Tebriz'i aldıktan sonra “Şah” unvânını kullanmıştır. Önce Özbek Şeybânîleri yenmiş sonra Osmanlıya yönelmiştir. İlerleyişi 1514'te Yavuz karşısında Çaldıran'da kaybedince sona ermiştir. 1524'te Tebriz'de vefat etmiştir.

Şah İsmail, Hatâyî mahlasıyla Türkçe şiirler yazmıştır. Eserlerinde Nesîmî ve Ali Şir Nevâî etkisi görülür. Hükümdarlığı döneminde birçok şaire hamilik yapmıştır.

Hatâyî'nin divanı, Dehnâme adlı mesnevîsi ve Nasihatname isimli bir başka mesnevîsi vardır. Dehnâme, doğu Türk dünyasında yaygın bir gelenek olan on mektup tarzında 1500 beyitlik bir mesnevîdir. Nasihatnâme ise dini konuların işlendiği bir mesnevîdir.

BABÜRŞAH

Timurlu hanedanından olan Babürşah uzun süren taht kavgaları sonucunda Afganistan ve Hindistan bölgesinde hakimiyet sağlamış ve Babür Devletini kurmuştur. Nevâiden sonra Çağatay sahasının en önemli sanatkarıdır. Babürşah Türk kültürünü Hindistan sahasına taşımıştır. Hatt-ı Babûrî tarzını Türk yazı sanatına kazandırmıştır. Ölmeden önce oğlu Hümayun'u şah ilan etmiştir.

Babürşah'ın divan, Aruz Risâlesi, Mübeyyen, Risâle-i Vâliyye ve Babürnâme (Vekâyî) adlı eserleri vardır. Vekâyî, Babürşah'ın kendi hayatını anlattığı eserdir. Dünyada pek çok dile tercüme edilmiştir.